

ספר ההלל

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאצרות תורת החסידות
משובצות זהב ועסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערנץ שליט"א

פרשת וילך - יו"ב

שבת קודש

אכסוף נעים שבת
בקדושת השבת וסגולתה

שהקשו (תנחומא אמור כב) על הכתוב 'ולקחתם לכם ביום הראשון' של חג הסוכות, וכי יום ראשון הוא לחודש? והלא יום החמישה-עשר בחודש הוא! ופירושו, שראשון הוא לחשבון עוונות. מפני שביום הכיפורים מוחל הקדוש ברוך הוא לישראל על כל עוונותיהם, ובארבעת הימים שבין יום כיפור לחג הסוכות אין אף אדם חוטא, משום שהכל טרודים במצוות החג: בניית הסוכה והשגת ארבעת המינים. יוצא אם כן שמהיום הראשון של חג הסוכות מתחיל החשבון החדש של העוונות בשנה זו.

והדברים קשים ביותר. וכי מכנה הכתוב את היום הראשון של החג על שם העוונות שחלילה עלולים להכשל בהם אי-אלו יהודים?

לביאור נפלא על מאמר זה זכינו מאת הצדיק הקדוש רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, שפירש בספרו 'קדושת לוי' (שבת תשובה) כי אין הכוונה חלילה שמיום טוב של חג נעשים עוונות, אלא שבראש השנה ויום הכיפורים שבים ישראל בתשובה מיראה ומשליכים מעליהם את עוונותיהם, וכעת, כאשר מגיע חג הסוכות ועוסקים במצוות, הרי זו בחינת תשובה מאהבה שעל ידה הזדונות נהפכים לזכויות, וכיון שכך, מיום זה מחשבים במרום את עוונותיהם של ישראל מהשנה שעברה למנין הזכויות. זו הכוונה 'ראשון לחשבון עוונות'.

ובדומה לזה, ישנה אמרת צדיקים מפורסמת שבשעת אמירת התשליך בימים הנוראים משליכים את העוונות לים, ואילו בעת שאיבת המים שלנו בחודש ניסן, שהוא זמן תשובה מאהבה, 'שואבים משם' את העבירות בחזרה...

יש להוסיף רמז בשמו של חג הסוכות המכונה בתורה (שמות כג טו, שם לד כב) 'חג האסיף', משום שבו שבים ואוספים את העוונות שנהפכו לזכויות.

בדומה לכך סיפר הרב הקדוש רבי

שבת שובה

בעבודת אהבה - תשובה מאהבה

הנעלה כלים - בשבת שובה!

חסד גדול ועצום עשה הבורא יתברך עם בראיו, שהורה להם דרכי תשובה על מעשיהם הרעים, והזהירם על כך בתורה וביד עבדיו הנביאים.

על כן ישראל קדושים נסים על נפשם משבי יצרו וממאסר חטאם, ושבים אל הבורא יתברך באהבה רבה, והוא מקבלם אליו ברחמים רבים.

בתוך חסד נורא ונשגב זה, ישנו חסד שבחסד, מעלה גדולה ועצומה שזוכים לה השבים בתשובה מאהבה, ועל ידי כך כל פשעיהם ועוונותיהם - לא זו בלבד שאינם נחשבים להם לחובה, אלא שנעשים להם כזכויות!

דבר זה מפורש בדברי האמורא הקדוש ריש לקיש במסכת יומא (פא), שהשב מיראת ה', וזדונותיו נעשים לו כשגגות, כלומר, העבירות שעשה במזיד נחשבות לו כעוונות שעשה בשוגג, שנאמר: (הושע יד ב) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעוונך'. אף על פי שמשמעותה של המלה עוון היא עבירה שנעשתה במזיד, נקט הנביא לשון מכשול שמשמעותו שוגג, כאדם שנכשל בטעות בדבר מה, ואמר 'כי כשלת בעוונך', וזאת מכיון שהשב בתשובה וזדונותיו נעשים לו כשגגות.

גדול ממנו השב מאהבה שזדונותיו נעשים לו כזכויות, ולא די שאינו נענש עליהם, אדרבה, עוד מקבל שכר עליהם כאילו עשה מצוה!

ורמז יש בדברי הנביא יחזקאל (לג ט) 'ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה', את התבה 'עליהם' הנראית כמיותרת פירש ריש לקיש לא רק על ה'משפט וצדקה' אלא אף על רשעתו! וזאת כאשר שב עליה מאהבה.

ומפורסם הוא מאמר חכמינו ז"ל

מועדים - יום כיפור

ניצוצי אורה עשוג
ימי המועדים העקודשים

לב אדם יחשב דרכו -
עריכת חשבון הנפש בימי
התשובה

פנקס החשבונות

שיבחו בזוהר הקדוש (ח"ג קעח). את בעלי החשבון, אלו הם בני אדם שבכל לילה עורכים את חשבון נפשם, ובטרם ישכבו לישון מפשפשים במעשיהם כדי להיטיב ארחותיהם.

ורמז רבינו חיים בן-עטר זי"ע דבר זה בפירושו 'אור החיים' הקדוש לפסוק 'וידעת היום והשבות אל לבבך' (דברים ד לט), כי על האדם לערוך את חשבון הנפש מדי יום, ועל ידי כך ישובו מעשי הרעים אל לבבו, וימנע מלעשותם.

וכך פירשו צדיקים את מאמר הכתוב על יוסף הצדיק 'ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית' (בראשית לט יא), על פי תרגום אונקלוס שכתב: 'והוה כיומא הדין ועל לביתא למבדק בכתבי חושבניה'.

אותו יום בא יוסף הצדיק לערוך חשבון הנפש ובא לבדוק בפנקס בו היה רושם את כל מעשיו, כדרך הצדיקים הכותבים את כל עוונותיהם בפנקס שלא יישכחו מהם.

והסביר הגאון הקדוש רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע בספרו 'דברי יחזקאל' (פר' וישב), שכאשר ראה יוסף הצדיק שמסיתה אותו זו לדבר עבירה, פשפש במעשיו לראות בשל איזה חטא נענש בכך, וראה שאין לו שום עוון אלא שינוי הבגדים לבגדי הנכרים, ועל כן עזב 'בגדו בידה וינס ויצא החוצה', וקיבל על עצמו מאותו יום ואילך שלא ללבוש עוד את בגדי הגויים.

מוחלטות צדיקים מעשם

"רצונם לדעת עד היכן מגיעה חובת עריכת חשבון הנפש?" שואל היה הסבא-קדישא רבי זושא מאניפולי זי"ע את אנשיו, ומספר ('צמחות הזהב' ח"א פ"ט): "בצעירותו, עת היינו הולכים בגלות, אני ואחי הרבי רבי אלימלך מליז'נסק, הגענו פעם אחת לפונדק דרכים לאחר

תענית בת שלושה ימים רצופים. היה זה לעת ערב, וסרנו אל הפונדק לתת מנוחה לעצמותינו היגעות מטטולי הדרך הקשה אותה עשינו ברגלינו.

כמובן, לפני סיום התענית על לחם יבש ומעט מים, התפללנו תחילה תפלת ערבית, ולמדנו את שיעורינו הקבועים כמדי יום. זמן רב לא נותר לנו לנוח. שעות בודדות לאחר מכן כבר היה עלינו לקום לתיקון חצות, וגופנו היגע כבר לא החזיק מעמד ושיוע למנוחה.

כשפניתי לישון, פנה אלי אחי בתוכחה: 'זושא זושא, האם חושב אתה לתת תנומה לעפעפעיך ללא חשבון נפש על מעשיך ביום שחלף?'

תיכף ישבנו שנינו לערוך חשבון הנפש, בו העלינו יותר ממאה ועשרה חטאים! כמובן, היו אלו עניינים דקים מן הדקים שאדם מן השורה שש היה עליהם כעל מצוות, ורק כלפי צדקותו וקדושתו הנוראה של אחי יכול היה להחשיבם לעבירות.

רק לאחר ששב אחי על מאה ועשרה עוונות אלו בדמעות שלי, הניח את גופו הטהור לתנומה קלה..."

כלי ברמזות

על חשבון הנפש המרטיט של הרבי רבי זושא עצמו, שמע הרב הקדוש רבי צבי הירש מרודניק מפי זקנו הרב הקדוש רבי חיים מצאנז זי"ע (שפע חיים ראש השנה מאמר מ), כי בכל ערב בטרם עלה רבי זושא על יצועו, היה מטיח את ראשו בכותל וזועק: "זושא זושא! מדוע נהגת כך וכך? למה עשית כך ולא אחרת? איך העזת לפשוט לפני הבורא הגדול והנורא?!"

לאחר בכייה ממושכת בהתמרמרות עד כלות הנפש היה הצדיק הקדוש רבי זושא פושט את זרועותיו למרום וקורא מנהמת לבו:

"רבונו של עולם! מה שהיה היה! מבטיח אני נאמנה שמכאן ולהבא לא אשוב לכסלה עוד ואעבוד אותך בלב שלם!"

אפלו מי שליבו לב אבן נמס היה למשמע דבריו של רבי זושא שתיכף היה ממשיך וגוער בעצמו:

"אוי זושא זושא! הרי גם אתמול ושלשום הבטחת כן, וראה מה עלה בסוף, וכיצד תעמוד בהבטחתך?!"

שקט משתרר היה לזמן-מה, ואז היה רבי זושא מתעורר ואומר: **"אמנם גם אמש הבטחתי כן ולא עמדת בהבטחתי, וגם שלשום אמרתי כך ולבסוף נכשלתי, אך היום - מבטיח אני שבעזרת ה' אעמוד בהבטחתי, ולא אשוב עוד לכסלה..."**

וכשהיה הרב מצאנו מספר זאת, היה מזוהר את השומעים שלא יעלו על דעתם, כי כיון שהיה רבי זושא אומר את הדברים מדי יום היו שגורים על פיו כפזמון בעלמא, אלא מדי יום עורך היה את חשבון הנפש מחדש, וחש בנפשו מה מצבו ומה עליו לקבל על עצמו על מנת שתהיה תשובתו אמיתית ונעלה מתשובת יום האתמול, וכך היה עולה ומתעלה מדי יום.

באופן שונה מעט סיפר האדמו"ר הזקן **מסדיגורא**, הרב הקדוש **רבי אברהם יעקב זי"ע** ('אביר יעקב' לנכדו הרה"ק ראי' מסדיגורא, י"א אלול תש"ו), שבשל עניותו היה הרבי רבי זושא כותב את החטאים אותם מצא בערכו חשבון הנפש, על אבן גיר, ולא היה רבי זושא פונה לשנת הליל עד שהכתב היה נמחק מן הדמעות הרבות שהזיל.

עונותיהם סבלו

מספר היה הרב הקדוש **רבי מרדכי מנדבורנה** זי"ע ('רזא דעובדא' גדולת הצדיקים אות ג), על זקנו הצדיק הקדוש **רבי אהרן לייב 'הגדול' מפרמישלאן** זי"ע, שבכל לילה היה עורך את חשבון נפשו ומפשפש בכל מעשיו ביום שעבר.

"יודעים אתם מה היו עונותיו?" שאל הרבי את החסידים, וחזר על דברי זקנו כמחקה את תנועותיו: "בליילה העבר קמנו בחצות, אך לא לשם הבורא יתברך כיוונתי כיון שמיהרתי ללמוד זוהר, לאחר מכן למדנו זוהר, אך לא לשם שמים כיוונתי כיון שמיהרתי ללמוד משניות, למדנו משניות, אך לא לשם שמים כיוונתי כיון שמיהרתי ללמוד גמרא".

כך היה רבי אהרן לייב מפרט את סדר יומו שהתנהל שלא כראוי.

והסביר רבי מרדכי כי אחר זקנו בכמה רגעים, וחשש שלא יספיק לגמור את כל שיעוריו הקבועים, ולכן היה ממנהר בכל שיעור על מנת שיוכל להספיק את השיעור שאחריו.

ומפני כן החשיב זאת כעבודה שלא לשם שמים, כי במדרגתו הגבוהה של רבי אהרן לייב, עבודתו תמה היא כאשר עובד האדם את בוראו עם כל החושים והכוחות ושוכח מהעולם כולו, אף מענינים אחרים בעבודת ה'.

המליץ על כך הרב הקדוש מנדבורנה בצחות לשונו, את הפסוק 'אבותינו טעאו ואינם ואנחנו עוונותיהם סבלנו' (איכה ה ז): 'אבותינו טעאו' - החשיבו זאת לחטאים, אך 'ואינם' - אין אלו עונות כלל, ואילו היינו זוכים 'אנחנו' לעוונותיהם' אלו, הרי ש'סבלנו' - מגישים היינו זאת כמנחה וסבלנות לבורא יתברך.

איביהם???

לפני פטירתו של הצדיק הקדוש **רבי ישראל מרוזין** זי"ע, אמר לאחד

מתלמידיו: "עוד יבוא זמן לפני ביאת המשיח, שאפלו איש כמוך וכוונתי יהא להם צורך להתבודד בפינה ולעשות חשבון הנפש אם אמונתם שלימה בבורא העולם..."

הוסיף הצדיק ואמר: "והעצה לזה שתפרסם שאני אמרתי את זאת מראש", והעורך את חשבון נפשו לעתים מזומנות, מסייעים בעדו משמים להנצל מכל חטא, וכך כתב הרב הקדוש רבי **אברהם חיים מזלוטשוב** זי"ע בספרו 'אורח לחיים' (פר' ויחי), שהמבקש מהבורא יתברך שישמרנו מן החטא, מסייעים בעדו משמים, ובשעה שמתבודד הוא לפשפש במעשיו, יזכירו לו את חטאיו שיוכל לשוב עליהם בתשובה ולהשמר מפניהם מכאן ולהבא.

כאן המקום להביא את קושייתו של הגאון הקדוש **רבי יצחק מאיר מגור** זי"ע בעל 'חידושי הרי"מ' ('רמתיים צופים' מע' בעל חידושי הרי"מ אות לו), כיצד מותר לערוך חשבון הנפש בשבת, הלא כאשר נזכר האדם בעוונותיו מצטער הוא ביותר על שפל מצבו, ובשבת יש להזהר שלא להצטער אלא אדרבה מצוה לענגה, כמו שנאמר (ששיה נח ג): 'וקראת לשבת עונג?' תירץ בעל 'חידושי הרי"מ', שמכך שנאמר (דברים י טז) 'ומלתם את ערלת לבבכם', למדים אנו שעריכת חשבון הנפש היא כבירת מילה, ומילה דוחה אף את השבת.

חשבון הנפש הוא אכן בדיקת כל המעשים והפעולות ופשפוש אחר חטאים, וקבלה לעתיד, אך ברובד העמוק יותר, על האדם לבחון את עצמו ואת אישיותו כלפי תפקידו בעולם: היכן הוא עומד והאם מבצע הוא את המוטל עליו ככל יכלתו.

חודשי החורף הראשונים של שנת תקנ"ט קשים היו ליהודי האימפריה הרוסית ולחסידיים בפרט, ולא משום מזג האוויר החורפי הסוער השורר ברוסיה.

באסרו חג של סוכות נאסר בליז'נא עטרת ראשם ונשמת אפם, האיש שהאיר את חייהם של רבבות והזריז אור לדורות עולם, הגאון הקדוש **רבי שניאור זלמן זי"ע** בעל ספר ה'תניא', ותחת משמור כבד הובל למאסר בפטרבורג.

ההתנגדות העזה לחסידות גרמה למלוטשוב שפלה על שהרב מליז'נא מורד במלכות, כיון שהיה שולח כספים לעניי ארץ ישראל הנתונה לשלטון האימפריה העות'מנית - אויבתה המסורתית של רוסיה, בתוספת חשדות על ייסוד כת חדשה והטפה לחיים חסרי תכלית.

משמעותה של האשמה במרידה במלכות היתה חמורה ביותר, והאדמו"ר הזקן שריו היה בסכנה מוחשית. בכל רחבי רוסיה התענו החסידים והתפללו להצלתו, ומגביות מיוחדות נערכו לממון ההשתדלויות להוציאו לחפשי.

בתוך חודשים עתיד הרבי לצאת מאפלה לאורה, ואבלם של החסידים יהפוך ליום טוב לדורות, אך אותה עת טרם נראה האור בקצה המנהרה.

כיום ניתן אולי לומר כי מעז יצא מתוך, משום שבזכות המאסר זכינו למשנתו

הבהירה של בעל ה'תניא' בענייני חסידות ועבודת ה', אותה פרש בפני החוקרים בשפה פשוטה ומובנת, כזו שאפילו גוי יכול להבין.

כיוצא בדבר, נתגלגלה לו לסגנו של השר הממונה על החקירה זכות כבירה, ואחד הרעיונות הנוקבים ביותר המפורסמים בשם בעל ה'תניא' הושמע באזניו.

סגן השר בקי היה בכתבי הקודש ובדת היהודית, וכיון שהכיר בגדלותו של האסיר הנחקר, מצא את ההזדמנות להציג בפניו שאלה המנקרות במוחו:

לאחר שחטאו אדם הראשון ואשתו ושמעו את קול ה' מתהלך בגן לרוח היום, התחבאו בתוך עץ הגן, ונאמר (בראשית ג ט): 'וקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה'.

לא זכה אותו גוי ללמוד את דברי רש"י, שפירש על אתר כי יודע היה הקדוש ברוך הוא היכן הוא האדם, אלא שרצה להכנס עמו בדברים שלא יהא האדם נבהל להשיב, ושאל: "הייתכן שבורא העולם לא ידע היכן נמצא האדם עד שהיה זקוק לשאול אותו היכן הוא?"

החזיר לו בעל התניא בשאלה: "האם מאמין אתה שהתורה נצחית היא, ואין שייכותה פוחתת או משתנה מדור לדור ומאדם לאדם?"

משענה האיש בחיוב, הסביר לו האדמו"ר הזקן כי כאשר שאל הבורא יתברך את האדם אם אכל מעץ הדעת, הצטקץ האדם 'האשה אשר נתתה עמדי' הוא נתנה לי מן העץ ואוכל, וכאשר פנה הבורא אל האשה בשאלה 'מה זאת עשית?' התגוננה האשה בטענת 'הנחש השיאני ואוכל' (שם פסוקים יב-יג).

כלומר, כל אחד מהם גלגל את האשמה על האחר.

על כך שאל הקדוש ברוך הוא את האדם 'אייכה?'

היכן עומד אתה? האם מבצע אתה את תפקידך בשלימות או שמחפש הנך אחר תירוצים?

שאלה נצחית זו מהדהדת באזני כל אדם בכל דור: 'אייכה?'

ישנו קול אלקי הקורא לאדם בכל עת ושואל אותו את השאלה הנוקבת - 'אייכה???'

היכן נמצא אתה בעולם? אתה חי כבר כך וכך שנים בעולם הזה, ומה עשית בהן??? פניו של החוקר החווירו כסיד.

מספר השנים שנקב בהן האסיר שמוולו תאמו בדיוק את מספר שנות חייו.

הוא הבין שהאדם שמוולו אינו אדם בעל חכמה מופלגת בלבד, אלא איש אלקים קדוש ונורא.

כאשר יצא סגן השר מהתא היה נרעש ביותר, והשתדל בכל כוחו לפעול לשחרור בעל התניא. (ספר השיחות לאדמו"ר הרי"מ, י"ט כסלו תרח"צ, עמ' 249)

פיקוח נפש

סיפר הגאון הצדיק **רבי יעקב יחזקיה מפאפא** זי"ע בעל 'יגד יעקב' ('אגורה באהלך' מפי תלמידו הג"ר יעקב יצחק גיימאר ממזנוטראול, עמ' קסב), שבזמן שהיה הרב הקדוש **רבי קלונימוס קלמן מקראקא** זי"ע בעל 'מאור ושמש' משמש בקודש

את הרבי **רבי אלימלך מליז'נסק**, ציווה עליו רבי אלימלך שלא יתן לאיש להכנס לחדרו לאחר חצות הלילה, מלבד אם מדובר בענין של פיקוח נפש.

שמר התלמיד הנאמן את פקודת רבו, ונזהר שלא ייכנס אף אחד אל החדר.

לילה אחד, לאחר שחלפה שעת חצות, נפתחה לפתע הדלת בסערה, ואחד התלמידים התפרץ פנימה.

"הכניסוני אל הרבי!" זעק.

ניסה בעל ה'מאור ושמש' להסביר לו כי בשעה זו אין נכנסים אל הרבי, אך התלמיד זעק בפחד. **"אני בסכנה! הניחו לי להכנס אל הרבי!!!"**

רבי קלמן נרתע לאחור, ופתח את דלת החדר. אין ספק שענין של פיקוח נפש הוא זה.

התלמיד זינק לתוך החדר, ויילל בקול: **"רבי..."** בחפזו הותיר את הדלת פתוחה, וקולו הגיע לאוזני התלמיד המשמש.

"הנה זה עתה חלפה שעת חצות, והתחלתי לערוך חשבון הנפש, וכאשר התחלתי לפשפש במעשיי, ראיתי שמצבי בכי רע."

עני חשכו, ולבי כמעט פסק מלפעום. רבי, מרגיש אני שלא אוכל לעמוד בכך. יתן לי הרבי דרך תשובה, משום שאיני יכול להחזיק מעמד..."

אפילו שעה אחת

מעשה מרעיד אחר מספר היה המשגיח הגאון הצדיק **רבי אליהו לופיאן** זצוק"ל (החפץ חיים חייו ופעליו, ח"ג עמ' תתקיה, שיחות רבי נתן צבי פר' תצוה, עמ' תעב), על אותה פעם שהזדמנו **רבי לייב**, בנו של מרן בעל ה'חפץ חיים', והמשגיח **רבי ירוחם ממיר** שכיחן בקודש ביישיבת ראדין תקופה מחייו, מאחורי דלת חדרו של הכהן הגדול מאחיו בשעה שערך את חשבון נפשו.

עמד מרן ה'חפץ חיים' ופשפש בקורות היום שחלף, ולדאבנו הבחין כי חסרה בחשבון שעה תמימה. שעה שאינו יודע מה היו מעשיו בה.

"ישראל מאיר, היכן היא השעה הזאת ומה עשית בה???" נשמעה שאלתו הנוקבת של הצדיק.

השאלה שנשמעה היטב מבעד לדלת החדר, כמו פילחה את כליותיו של המשגיח רבי ירוחם, יראה עצומה תקפה אותו ורגליו נשאו אותו מהמקום.

הבן רבי לייב נותר להאזין מאחורי הדלת, ושמע כיצד ה'חפץ חיים' פורץ בבכי, ומייסר את עצמו.

"מה יהא עליך ישראל מאיר? רבונו של עולם העניק לך שנת חיים, אף הוסיף לברך אותך בבני חיי ומזוני, ואתה נטלת שעה אחת מחייך ואינך יודע מה עשית בה..."

והגאון הישישי, שעניי כל העולם נשואות אליו, מתייפח בבכי. **"ישראל מאיר! הגיעה שעת הפרעון, עתה יש לערוך את החשבון, והנה חסרה לך שעה."**

המשמש אפילו מקצת מחובו, פושט רגל הוא..."

לעת מוציא

'הברון הצדיק' היה כינויו, ובכל רחבי

אירופה שחו היהודים נפלאות אודותיו.

אמנם בהונו האגדי נחשב לאחד מעשירי תבל, אך שמו לא נישא על שפתי כל בהערצה בשל העושר העצום אותו ירש מאבותיו, אלא בשל יראת השמים המופלגת והצדקות המופלאה אותן קנה ברוב עמל וביגיעה עצמית.

היה זה הברון הצדיק רבי שמעון וואלף רוטשילד זכר צדיק לברכה, נצר למשפחת רוטשילד המפורסמת שהתגורר בפרנקפורט, וממנה פיזר הון תועפות לצדקה בכל רחבי העולם, ובפרט לישיבות ולתלמודי תורה ולעניי ארץ ישראל.

פורנותו של הברון הצדיק לא ידעה שבעה. מזכיר מיוחד החזיק במשרדו, שתפקידו היה לשלוח את כספי הצדקה לכל מבקשי הגדבות.

מלכי ארץ ושרי מדינות מחזרים היו על פתחו בבקשת הלוואות וביצוע עסקאות, והוא מצידו הכניע את עצמו לעומת גדולי ישראל ותלמידי החכמים עד עפר, והיה משמשם בכבודו ובעצמו בלא הבט על כבודו ומעמדו הנישא.

כאשר שהה הגאון הצדיק רבי ישראל סלנטר זי"ע בפרנקפורט, ערך ביקור הוקרה בביתו המפואר של הברון. גאוותו של המארח שסובב עם אורחו הנכבד בכל חדרי הבית והטרקלינים, לא הייתה על הפאר וההדר שלא חסר מהבית הרוטשילדי, אלא על דקדקי ההלכה על פיהם התנהל כל פרט ופרט בביתו.

כאשר נפרד רבי ישראל מבעל הבית, אמר למארח: "התפעלתי ביותר מהאופן בו מתנהל ביתו של מר, ולא מצאתי בו שום פגם אלא מצווה אחת מדאורייתא עליה עובר הוא פסל עת..."

פניו של רבי שמעון וואלף החורו. "במה עובר אני חלילה על דברי התורה? יאמר נא לי מר ואתקן את עוונתי".

רבי ישראל חייך. "בתורה הקדושה נאמר (דברים לב טו) 'וישמעון ישרון ויבעט', ואלו מר עשיר כקורח בשעתו, אך אינו סר מדרכי התורה כמלא נימה..."

על ביקור אחר שערך רב נכבד בביתו של רבי שמעון וואלף, סיפר הרב הקדוש רבי צבי הירש מרודניק (שפע חיים) רעווא דרעוויין משפטים תשל"ג, כי ר' שמעון וואלף הוביל את האורח לסיור בכל ביתו ופתח בפניו את כל אוצרותיו וחדרי

המשך בעמוד ד'

על התורה של הבית קודש והגיונות חכמה מפרשית השבוע

ידידה לצורך עלייה

מעלה גדולה ועצומה היא כאשר זוכה האדם לשעבד את כוחותיו לטובה אחר שעשה בהם מעשים רעים. זאת משום שבדרך כלל אין האדם מכיר את כחותיו לאשורם, ואינו יודע עד כמה יוכל לנצלם. ואפילו צדיק המתגבר על יצרו תדיר, פעמים רבות נחלש הוא אחר זמן קצר ואינו מצליח להמשיך בעבודתו. לעומת זאת, מי שהורגל לשמוע בקול יצרו, רואה עד כמה גדול כחו להרע, כי למעשה עבירה מתגלים בקרבו כחות גדולים ועצומים.

ואם לאחר ששב הוא בתשובה, נוטל הוא את כחותיו הללו לעשיית טוב - יוכל לפעול גדולות ונצורות, עד שגם צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד במקומו.

כי לאחר שנתגלו לו הכוחות העצומים האצורים בתוכו, יוכל ללמוד תורה שעות הרבה ברציפות ולמסור נפשו על עניי קדושה, הכל כפי שהיה עושה בדרך להשיג רצון יצרו.

וכן פירש הרב הקדוש רבי שלמה מראדומסק זי"ע בספרו 'תפארת שלמה' (פר' תרומה) בשם הבעל שם טוב הקדוש את הפסוק 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי':

על כל אחד לקחת מן התאוות החיצוניות שבלבו ולהשתמש באותן המידות לעבודת הבורא. כגון, אם מסיתו היצר לאהבה רעה ישתמש בה לאהבת הבורא ברוך הוא, ואם מסיתו ליראה רעה ישתמש בה ליראת הבורא.

למעלה מזה כתב הרב הקדוש מראדומסק שאילו היה עשו מתנהג כראוי והולך בדרך התורה, היתה עבודת ה' שלו חשובה יותר מעבודתו של יעקב, לפי שהיה בעל תכונות ומידות הגבורה ולבו שבי בתאוות רעות, ואם היה כופה את יצרו ומטתו לעבודת הבורא היה חשוב ביותר.

וכן כתב גם המגיד הקדוש רבי מנחם נחום מטטרנוביל זי"ע בספרו 'מאור עינים' (פרשת לך לך), שכל מדה המתעוררת באדם לרעה, כגון אהבה רעה, עליו ליטלה ולהעלותה לקדושה על ידי השימוש בה לעבודת הבורא.

כי סיבה היא מאת הבורא שתתעורר בקרבו מדה זו דווקא, משום שחפץ הבורא יתברך להגבירו למדרגה עליונה עם המידות הטובות בו, ועל ידי המחשבה הזרה הבאה בליבו של אדם יתעורר להגביה לקדושה מדה זו, וזו היא ידידה לצורך עלייה.

והדברים מפורשים מפי המגיד הקדוש רבי דב בער ממעזריטש זי"ע ('תורת המגיד' פרשת ויקרא, מספר 'אור תורה'), שכל מקרה שקורה לאדם וכל דבר שהוא רואה ושומע - הכל כדי לעוררו לעבודת הבורא באחת המידות.

סיוע היצר הרע ליצר הטוב

זו כוונת חכמינו ז"ל שדרשו (ברכות

נד) בפסוק 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך' (דברים י ה) את כפל אותיות ה'בית', שלא נכתב 'בכל לבך' אלא 'בכל לבבך', שהכוונה "בשני יצריך, יצר טוב ויצר רע". כי תפקיד האדם הוא ללמוד מן היצר הרע החושף בפניו את כחות נפשו, ועמם לקיים את עצת יצרו הטוב.

כך תבאר לשון הפסוק (ישעיה מה ז) 'ויצר אור ובורא חושך', הנראית מוקשה, שהרי כידוע בתורת הקבלה, בחינת בריאה גבוהה מבחינת יצירה, ומדוע נתייחד שם 'בריאה' לרע ולא לטוב?

אלא, מי שטבעו הוא בבחינת 'חושך', והוא כופה טבעו להפכו לאור, גדול הוא במעלתו ממי שנולד מלכתחלה בבחינת 'אור'.

כי דוקא מתוך החושך והכשלונות הגדולים העלולים להיות לו, יוכל לקבל כוחות עצומים אשר יעלוהו לגבהי מרומים.

בדרך זו ביאר בעל 'תפארת שלמה' (יום כפורים בפרשת וילך) את הפסוק האמור בדברי הקדוש ברוך הוא למשה על ישראל: 'כי ידעתי את יצרו אשר הוא עושה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעתי'.

כי מטרת בריאת האדם היא שיגבר על יצרו הרע ויהפכנו לטוב, ובכך יתקן פגם עץ הדעת שבשרוש חסרונו של העולם הזה. וזו השלימות שבעבודת ה' להשתמש בחשק ובתאוה שמעורר היצר הרע לעבירה, למטרות קדושה, להשתוקק ולהתאוות לעבודת הבורא יתברך.

ועל ידי הפיכת היצר הרע לטוב וכפייתו לצד הקדושה, זוכים לקירוב הגאולה ולתיקון העולם, כרמזו בפסוק 'כי ידעתי היצר אשר הוא עושה היום' - שמהפך את יצרו הרע לטוב, ובזכות כך יזכו לגאולה ולקיום הבטחת 'אביאנו אל הארץ'.

מעשיהם של רשעים

ענין נפלא אודות דרך זו מצאנו בבית מדרשו של הבעל שם טוב הקדוש בביאור אחד ממדרשי חכמינו הנראים כתמוהים. האמורא הקדוש רבי אבהו אומר במדרש (בר' ב ה), שבתחלת ברייתו של עולם צפה הקדוש ברוך הוא במעשיהם של צדיקים ובמעשיהם של רשעים הרמוזים בתחלת מעשה בראשית. מעשי צדיקים במילים 'ויאמר אלהים יהי אור', ומעשי הרשעים במילים 'והארץ היתה תהו ובהו' (בראשית א ב-ג), אלא שאין אנו יודעים באיזה מהם חפץ, האם במעשי הצדיקים או שמא במעשי הרשעים, ורק כיון שנכתב 'ויאמר אלהים את האור כי טוב', למדים אנו שחפץ הוא במעשיהם של צדיקים ואינו חפץ במעשיהם של רשעים.

והדברים מתמיהים עד לב השמים: וכי תעלה על דעתך שהקדוש ברוך הוא חפץ במעשי הרשעים ולא במעשי הצדיקים, עד שהוצרכו להביא על זה ראייה מן המקרא?!

תשובה לדבר כתב הרב הקדוש רבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה זי"ע, בעל 'תולדות יעקב יוסף', בספרו 'צפנת פענח' (פר' תרומה) בשם רבו הגדול הבעל שם טוב הקדוש, שאמר בשם רבו שמקובל בדינו כי הוא הנביא אחיה השילוני שהיה מתגלה אליו, שוודאי מאמרו של רבי אבהו על מעשי צדיקים ורשעים אינו מכוון למצוות ועבירות.

אלא, רמז יש כאן לדרכם של צדיקים לשבר את הטבע על ידי תעניות וסיוגים קשים ברצותם לשבור את המדות הרעות, ואילו הרשעים עושים כל ימיהם כחגים ומתענגים בעולם הזה.

בדרך זו של צדיקים ישנו חשש שלעתים מתוך ריבוי צער ויגון עלול האדם ליפול למרה שחורה ולעצבות שהיא אם כל חטאת ושורש גדול לנפילה בעבודת ה' חלילה. ואם רואה האדם שעלול הוא לבוא לידי כך, מוכרח הוא לעזוב לעת עתה את דרך הצער והעניו, ולהיטיב לבו בתענוגים לשמח נפשו כדי לבוא מתוך כך לשמחה בעבודת ה'. ולאחר מכן, כאשר יתגבר על יצרו, יוכל לשוב לדרך ולמעט בתענוגי הגוף כדי לעורר שמחת הנשמה.

זו הכוונה שלא היינו יודעים אם חפץ הקדוש ברוך הוא במעשי הרשעים או במעשי הצדיקים אילולי אמר הכתוב 'ויאמר אלקים יהי אור', כי פעמים יש להשתמש במדות הרשעים - בתענוגים ובגובה הלב - לעבודת ה'.

הרי לנו דרך נוספת בעבודת ה', ליטול את מעשי הרשעים ומידותיהם ולשעבדם לעבודת הבורא. ואם יצליח יזכה להתעלות נפלאה.

ואף שיעקר עבודת ה' היא הדרך למעט בתענוגים, כמסקנת המדרש שחפץ הקדוש ברוך הוא במעשי הצדיקים, מכל מקום מעלה גדולה יש גם בדרך זו, לפי שטבעם של בני אדם הוא לפעול באפן חזק יותר מתוך רגשות שליליים.

אף שבני אדם מושפעים הם מרגשות חיוביים כאהבה ורצון להיטיב, מטבעם - רגשות שליליים כשנאה וכעס פועלים עליהם באופן חזק יותר, ועל כן אם יקח אדם את רגשי הזעם המוטבעים בקרבו ויכוונם יכל להווכח כמה כוחות אצורים בו ועד היכן יכול הוא להתעלות בעבודת ה', ומכך ילמד לעבדו בדרך הטוב והישר.

זו היא הדרך המכונה 'תשובה מאהבה', על ידי ההשתמשות בשני היצרים לטוב מבלי לוותר על שמחת החיים המוטבעת באדם, אלא אדרבה, לקחת את כוחות הרשעים ואת מידותיהם ולהשתמש בהם לטוב.

לכוחות אלו לא יכול היה האדם לבוא לולא החטא, משום שלא היה מודע כלל להיותם מוטבעים בנפשו.

בתשובה הנעשית באופן כזה הופך כל חטא שנעשה בזדון לזכות, לפי שזכות היא לו שממנו למד האדם את כחותיו בעבודת ה'.

ולאור פירוש זה למושג 'תשובה מאהבה', הרי שדווקא אם מעשיו של אדם מוכיחים עליו שנעשים עתה, לאחר התשובה, ביתר שאת וביתר עוז מאשר קודם החטא, יהפכו זדונותיו לזכויות.

משכיתו, מלבד חדר אחד נעול, אותו לא הסכים לחשוף בפניו. התעניין האורח וביקש מבעל הבית שיפתח בפניו את אותו חדר, אך ר' שמעון וולף התחמק מהבקשה. ניכר היה בעליל כי אינו מעוניין לפתוח את החדר.

סקרנותו של האורח גברה והוא הפציר בבעל הבית ביותר לראות את החדר. בטוח היה כי בחדר זה מחביא הברון את אותו סוד השמור למשפחת רוטשילד, בעזרתו טיפסו לפסגת ההצלחה.

לבסוף לא יכול היה הברון לעמוד בהפצרותיו, ופתח את הדלת. האורח הביט בהתרגשות. בטוח היה כי עתה יתגלה בפניו מקור העושר האגדי. להפתעתו היה החדר ריק מכל חפץ, מלבד רהיט כל-שהוא שאותו לא הצליח האורח לזהות.

הוא נכנס אל החדר, ורגליו כמו סומרו למקומן. היה זה ארון קבורה... לצד הארון, על כסא עץ פשוט, נחו תכריכים לבנים ועליהם ספר תהלים.

הרב הביט בבעל הבית בבעתה. מה פשר הדבר? ר' שמעון וולף הסביר: "כל ימי חי אני בפחד מתמיד שמא עשרי הרב ישיח ממני את חובת האדם בעולמו. כידוע, קשה הוא ניסיון העושר מנסיון העוני, ורבים הפיל היצר ברשתו זו.

על כן התקנתי לי חדר זה, אליו נכנס אני מדי ערב ראש חדש, לובש את התכריכים ושוכב בארון הקבורה, וכך אומר אני את כל ספר התהלים, ומזכיר לעצמי את יום המיתה. אז, בבוא יום פקודה לא אקח עמי לקבר מאום מכל רכושי הרב. התורה והמצוות שסיגלתי בעולם הזה הם שילוני למנוחת עולמים, ויעמדו עמי לפני כסא הכבוד".

עמוד דו-צדדי

אמר הרב הקדוש רבי ברוך שלום אשלג ז"ע בשם אביו הרב הקדוש רבי יהודה לייב אשלג ז"ע, מחבר פירוש 'הסולם' על הזוהר הקדוש (ספר המאמרים מאמר כה), שהרהורי חרטה ונקיפות מצפון שעולים בלבו של אדם שלא בזמן עריכת חשבון הנפש, עצת היצר הרועה להשפיל רוחו ולדכא את נפשו הם, ולפיכך על האדם להיות זהיר שלא לבקר את עצמו כאשר גופו וחומריותו הם המעוררים אותו לכך, אלא בזמן שקבע לעצמו לערוך את חשבון נפשו.

וכאשר צפים ועולים בקרבו הרהורי חשבון הנפש ופשוט במעשים כאשר עוסק הוא בתורה ובתפילה, עליו לדחות ולומר לעצמו, כי כעת עוסק הוא בעבודת ה' ובטוח הוא שיעזור לו הבורא יתברך כשם שסייע לכל דורשיו ומבקשיו שרצו ללכת בדרך הנכונה.

אין הבורא יתברך מבקש מהאדם, אלא לעבדו כפי יכולתו, ובפי חכמינו ז"ל: "אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו" (ע"ג א.).

כך אמרו חכמינו במדרש (ויק"ד כו ו), שעשרה מיני בהמות טהורים ישנם. שלשה מהם ברשות האדם ובהישג ידו השור הכבש והעז, ושבעה אינם ברשותו והם שבעת החיות הטהורות שיש לדרוך אחריהם ולהתאמץ בצידתם.

אמר הקדוש ברוך הוא: "לא תרחתי עליכם ולא אמרתי אליכם להתייגע בהרים להביא לפני קרבן מאלו שאינן ברשותך אלא ממה שברשותך, מן הגדל על אבוסך".

ובכך ביאר רבי יוסף צרפתי מאדריאנופול בספרו 'יד יוסף' (כי תבא דרוש א'), את הפסוק 'אדם כי יקריב מכם קרבן לה'; 'אדם כי יקריב' - אין הבורא יתברך מתייחס לקרבן כפי ערכו בשוק, אם בהמה גסה ומפוטמת או בהמה דקה וכחושה, אלא לפי רצונו הטוב של האדם וכוונתו הכנה - 'מכם', ואין זה משנה אם 'מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן', אלא לפי רגשי הלב וכוונת האדם.

וכך דרשו חכמינו ז"ל (מנחות קד): על קרבן העני את הפסוק 'ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה', שכן דרכו של העני להביא מנחה, ומעלה עליו הכתוב כאלו הקריב נפשו.

תוספת עומק שמענו בזה מפי כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד-חי אביחצירא שליט"א, שדייק בתבנה 'מכם' ממנה משמע כי מבקש הבורא יתברך שיעבדנו כפי כחו ויכולתו, ועם כל עצמותו. כשם שפירש רבינו עובדיה ספורנו על פסוק זה 'אדם כי יקריב מכם - מעצמכם'. ובדרך זו כתב גם רבינו משה אלשיך, כאשר 'בוא האדם להקריב יחוש ש'מכם' היה ראוי להקריב, כלומר, הוא עצמו ראוי היה להקריב על גבי המזבח בשל חטאו, וברוב רחמי הבורא נתרהצ בקבלת הבהמה תמורת נפשו.

ובדרך זו נרמז כאן, כי המקריב ועובד את הבורא כפי יכולתו בכל לבו ונפשו, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב את עצמו.

תפילה

פגמים וערגלויות בעניי
עבודה שבלב זו תפילה

הצדיקים מתקנים את התפילות

אין לך תפילה ששבה ריקם, כל תפילה פועלת פעולתה לטובה.

גילו לנו רבותינו, כי גם תפילות כאלו שהיו בהן פגמים וחסרונות, כגון שלא באו מתוך כוונה טהורה ויצאו מן הפה כמצות אנשים מלומדה בלא שהאדם הקדיש להן תשומת לב מספקת, אף שלעת עתה עדיין לא עלו תפילות אלו למקומן בריקע העליון ולא פעלו מאומה, מכל מקום גם הן יזכו בסופו של דבר להגיע אל תיקונן המושלם, לעלות ולפעול את פעולתן הטובה בשלמות.

נבאר כיצד ובאלו אופנים יהיה כן.

תפילה יום כיפור בשנה

ונפתח במעשה שהיה, שהרי ידוע כי גדול כוחו של סיפור מעשה שהיה, יותר מהסברים רבים.

מעשה בחסיד אחד מחשובי העדה, שנסע אל אור שבעת הימים רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א כדי להסתופף בצל קדושתו ביום הכיפורים.

מרוב טירדותיו והכנותיו לקראת היום הקדוש, לא נזדמן לו לאותו חסיד לקנות תבן ושיבולים כדי להאכיל את סוסיו, והיות וכבר יומיים היו הסוסים שרויים בצום, לא נותרה ברירה בידו, ובערב יום כיפור הוליך את הסוסים אל מחוץ לעיר, שיוכלו לרעות שם ביער.

בינתיים פרש החסיד למנוחה, ועד מהרה שקע בשינה עמוקה וישן שנת ישרים. זמן רב נמשכה שנתו, ולכשהקיץ סוף סוף, כמעט פרחח נשמתו ממנו מרוב דאגה ובהלה. השמש כבר מזמן נטתה לשקוע, הכוכבים יצאו ואפילה כבידה שררה. היום הגדול והקדוש נכנס בעודו ישן...

"אנה אני בא ומה אעשה כעת..." הרהר הלה

שבת קודש

המשך מעמוד א'

אברהם יעקב מסדיגורא זי"ע (נר ישראל ח"ב עמ' טט) על דרשן שהיה הופך את היוצרות: בשבת שובה נוהג היה לדרוש בהלכות הגעלת כלים, ואילו בשבת הגדול היה מעורר את העם לתשובה. והסביר הרבי את מנהגו של אותו דרשן, שבשבת שובה הוא זמן של תשובה מיראה שעל ידה נהפכים הזדונות לשגגות, ועל כן דרש אותו מגיד בהלכות הגעלת כלים העוסקות באופן הוצאת פליטות האיסורים מהכלים וטיהורם מכל רע.

כי כשם שעל ידי הגעלת הכלי במים רותחים יוצא האיסור הבלוע בכלי, כך בכח התשובה לנקות את הרע מן האדם ולהוציאו על ידי רתיחת הלב ביראת שמים.

ואילו בשבת הגדול שבחודש ניסן, שהוא זמן תשובה מאהבה ובה הופכים העוונות לזכויות, מעורר היה לתשובה, שעל ידה ניתן להגיע למדרגה הגבוהה ביותר ולזכות שיהפכו העוונות לזכויות.

ועל ידי התשובה מאהבה זוכים להשיג את הדביקות האמיתית בבורא.

כדרך שביאר הרב הקדוש רבי שלמה הכהן מראדומסק זי"ע בספרו 'תפארת שלמה' (סוכות) את הפסוק (דברים יז) 'את ה' אלהיך תירא אותו תעבד ובו תדבק', על ראש השנה ויום כיפור שבהם שבים מיראה ומאימת הדין והעוונות נעשים לשגגות, כמו שאומרים אנו ביום כיפור את הפסוק (במדבר טו) 'ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה', ובחג הסוכות התשובה היא בבחינת תשובה מאהבה, כדברי הרב הקדוש מברדיטשוב. וזו הכונה 'ואותו תעבד' - על שני אופני עבודת ה' בדרך התשובה מיראה ומאהבה, שעל ידה זוכים ל'יבו תדבק'.

לשמיעת השיעורים - קול הלשון:
03-6171077

ספר
ויהללם